

8. Nord C. Translating as a Purposeful Activity : Functionalist Approaches Explained / Christiane Nord. – Manchester, UK & Kinderhook (NY), USA : St. Jerome Publishing, 2012. – 154 p.
9. Post-colonial Translation Theory and practice / Ed. by Susan Bassnett and Harish Trivedi. – London and New York : Routledge, 1999. – 202 p.

Стаття надійшла до редакції 14.06.13

М. Гриценко, аспірантка
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

КРОССКУЛЬТУРНЫЕ СЕМАНТИЧЕСКИЕ СТРУКТУРЫ В ПЕРЕВОДЕ

Статья посвящена исследованию влияния кросскультурных семантических структур на переводимость и кроссовер-потенциал современной художественной литературы, а также анализу фактических проявлений таких структур в переводе.

Ключевые слова: кросскультурная семантическая структура, кроссовер-литература, функциональный подход, целевые читатели, кроссовер-потенциал, ситуация.

М. Grytsenko, Post-graduate student
Taras Shevchenko national university of Kyiv, Kyiv

CROSSCULTURAL SEMANTIC STRUCTURES IN TRANSLATION

The article focuses on the influence of crosscultural semantic structures on translatability and crossover potential of modern fiction; it analyzes actual manifestations of such structures in translation.

Key words: crosscultural semantic structure, crossover fiction, functional approach, target readers, crossover potential, situation.

УДК81'255.4=134.2=161.2

Л. Макаренко, аспірант
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ ІСПАНСЬКОЇ КАУЗАТИВНОЇ КОНСТРУКЦІЇ HASER+INFINITIVO

Стаття присвячена аналізу відтворення іспанської каузативної конструкції haser+Infinitivo українською мовою. На матеріалі оригінальних творів іспаномовних авторів та їх українських перекладів проаналізовано засоби відтворення аналітичної каузативної конструкції, виявлені проблеми та основні закономірності відтворення каузативних відношень.

Ключові слова: переклад, каузативні відношення, асиметрія, аналітична конструкція, лексичні та лексико-синтаксичні трансформації.

© Л. Макаренко, 2013

Як спосіб організації мисленнєвого процесу людини та взаємозумовленості процесів об'єктивної дійсності, каузативність вважається понятійною категорією, яка знаходить своє вираження у мові [2: 57-60]. Кожна мовна система має свої засоби вираження каузативних відношень. Тому, у міжмовному плані може виникати асиметрія, особливо між мовами з різним граматичним ладом. Асиметрія, як відомо, створює труднощі перекладу і тому, вимагає застосування перекладацьких трансформацій. Серед проблем перекладу викликаних асиметрією виділяють питання відтворення спеціалізованих каузативних конструкцій [3; 7; 8; 9]. На цю проблему вже вказували дослідники з різних часткових теорій перекладу. Зокрема В.Г. Гак, З.О. Гетьман, Р.А. Заубер, В.А. Йовенко, В.І. Карабан, Т.Р. Левицька, А.М. Тархов зазначали, що такі «трюхчленні каузативні конструкції» не рідко потребують трансформацій в перекладі задля досягнення адекватності в перекладі [3; 4; 6; 7; 9; 10].

До асиметричних ознак відноситься й іспанська аналітична каузативна конструкція *hacer+infinitivo*, яка відсутня в українській мові [4: 44; 8: 30-31]. Як відомо, двомовні іспансько-українські словники відсутні, тому перекладачі змушені звертатися до іспансько-російських. Хоча в двомовних словниках подаються відповідники для конструкції *hacer+infinitivo*, а саме двомовний іспансько-російський словник за редакцією Б.П. Нарумова пропонує для *hacer+infinitivo* єдиний лексичний відповідник «заставлять» проте, як покаже практика, він не відбиває практику перекладу [1: 405]

Актуальність статті зумовлюється високою перекладознавчою релевантністю зазначеної проблеми для іспансько-української часткової теорії перекладу та недостатньою висвітленістю проблеми в бібліографічних та лексикографічних джерелах. **Мета** – виявити та систематизувати перекладацькі трансформації у відтворенні іспанських аналітичних конструкцій в українських перекладах. **Матеріалом** дослідження слугували оригінальні тексти іспанської та латиноамериканської літератури та їх переклади українською мовою. Загальний обсяг складає 1390 сторінок оригінальних текстів та 1385 сторінок перекладу.

Серед найпростіших способів перекладу речень, де каузативні відношення виражаються за допомогою аналітичної конструкції *hacer+Infinitivo* є прийом синтаксичного уподібнення з одночасною лексичною заміною, наприклад:

Claro que también es verdad que es un gato que se hace querer [16:41]. Звичайно і кіт поводиться так, що змушує себе любити [13:26];

у цьому прикладі синтаксична структура речення зберігається, але відбувається лексична заміна дієслів. Конструкція *hacer+infinitivo* відтворюється за допомогою словникового відповідника, в якому дієслово *hacer* відтворюється дієсловом *змушувати*, що виражає спонукання до дії.

Проте, перекладознавчий аналіз показав, що окрім словникового відповідника *змушувати*, перекладачі вживають й інші відповідники, що розширює перелік засобів відтворення аналітичної каузативної конструкції, наприклад:

Es verdad que él no se mezclaba para nada en los asuntos de la cosa, ni ella en las de la biblioteca más que para hacerla barrer y limpiar todos los sábados [15:65]. Правда, дон Каetano не втручався в домашні справи, а донья не торкалася бібліотеки, хіба що наказувала щосуботи прибирати там [12:41];

як і у попередньому реченні, синтаксична структура також збережена, але вжито інший лексичний відповідник *наказувати*.

Окрім синтаксичного уподібнення, аналітична конструкція може відтворюватися й синтетичним каузативом, наприклад:

*Rosario se ruborizó: pero esforzándose en **hacer huir** su sonrojo con sonrisas y miradas dirigidas aquí y allí, dijo...[15:87].* *Посаріо зашарілася; вона відвела погляд від брата і, всміхнувшись, щоб **приховати** зніяковіття, мовила...[12:51];*

у наведеному прикладі аналітична конструкція відтворюється лексичним каузативом, при цьому синтаксична структура речення залишається незмінною. Використання лексичного каузативу можливо лише тоді, коли дієслово в українській мові поєднує два значення – каузатию та каузуючу дію.

Проте випадки, коли зберігається синтаксична структура речення є поодинокими, найчастіше в перекладі речень з каузативними відношеннями, додаткових трансформацій не уникнути, наприклад:

*Después de bastante andar, don Mario y Eloy Rubio Antofagasta se encontraron con un grupo de gente estacionada en la bocacalle, y con dos guardias que **no dejaban pasar a nadie** [16:165].* *Дон Маріо та Елой Рубіо Антофагаста чимало вже пройшли, коли раптом на розі помічають групу людей і двох поліцейських, які **перекрили прохід** [13:96];*

окрім трансформації, коли аналітичний каузатив відтворюється лексичним каузативом у наведеному прикладі застосовано й прийом додавання. На основі ситуативної моделі перекладу було введено іменник *прохід*, який з'являється внаслідок семантичного розвитку значення дієслова *pasar* «*проходити*», що виступає в ролі каузуючого об'єкта – пацієнса. Добір відповідника спирається на ситуативну модель перекладу і є виправданим.

Окрім лексичних засобів аналітичні каузативні конструкції можуть відтворюватися шляхом перифразування, наприклад:

*El huésped reparó minuciosidades que **le hicieron reír** [15:52].* *Деякі дрібнички **викликали у гостя посмішку** [12:36];*

у наведеному прикладі аналітична конструкція відтворена словосполученням *дієслово+іменник*. Варто зазначити, що окрім аналітичного способу, у перекладі цього речення можливе застосування й інших трансформацій, зокрема заміна на лексичний відповідник *розсмішити*. Наприклад: *Деякі дрібнички розсмішили гостя*. Проте, перекладач вдався саме до такого способу перекладу, який відповідає узусу української мови і тому є виправданим. Таким чином, утворюються синонімічні відношення. Розглянемо ще один приклад:

*Aquí hay alguien que se ha propuesto **hacerme morir de desesperación** – afirmó el joven visiblemente alterado [15:136].* *Хтось тут вирішив **довести мене до відчаю**, - схвилювано зауважив Пене [12:75];*

у поданому прикладі перекладач зберіг лексему *відчай*. Лексичне значення іменника *відчай* накладає певні обмеження, тому відповідно до граматичної та лексичної сполучуваності каузативність відтворена дієслівною конструкцією загальнопричинного значення *доводити до*.

Каузативні відношення часто вживаються в реченнях, які структуруються за допомогою персоніфікації. Тому в перекладі каузативних аналітичних конструкцій не рідко

перекладач вдається до перебудови всього речення задля адекватного відтворення каузативної ситуації реченням, яке відповідатиме нормі цільової мови:

La fatiga del hambre y de la convalescencia lo hacían trastabillar [14]. Від хвороби й голоду його хитало [11:28];

у наведеному прикладі в перекладі було застосовано синтаксичну конверсію речення. Аналітична конструкція відтворена українською мовою завдяки поєднанню лексичної семантики іменників та прийменника «від» з каузативним значенням (іменник + від). Оскільки проблема відтворення персоніфікації вже висвітлена в роботі Н.В. Гомон [5: 40-43], ми обмежуємося лише коментарями стосовно відтворення каузативної аналітичної конструкції. Семантика каузованого стану виражена характерною для українською мовою семантичною структурою, а саме, суб'єкт стану виражений іменником у не прямому відмінку, а дієслово відтворено безособовою формою – *хитало*. Переклад, де присудком ситуативно стає дієслово *хитати* є повністю адекватний контексту.

Окрім наведених вище способів відтворення аналітичних конструкцій, каузативні відношення можуть відтворюватися й фразеологізмами:

El desplome de toda la iracundia de su tía, que le amenazaba, no le hizo pestañear [15:215]. Пене навіть оком не змигнув, хоч на нього і загрожував упасти весь тітчин гнів [12:119];

у перекладі аналітична каузативна конструкція *hacer pestañear* відтворена українською мовою фразеологізмом *оком не змигнути*. Виконаний переклад речення є адекватним контексту. Цей приклад нам ілюструє широкий вибір засобів в українській мові при відтворенні іспанських аналітичних конструкцій.

Каузативні відношення у перекладі можуть і не відтворюватись, наприклад:

Vio la mano morena y acerada, que empuñaba una vara verde, y el ancho pie que, al moverse, hacía sonajear el hierro de la espuela [15:13] ... міцна як криця, засмагла рука стискувала зелену лозину, а на великих ногах при кожному русі побрязкували залізнi шпори [12:18];

у останньому прикладі в оригіналі каузатором (агенсом) виступає іменник *pie «нога»*, чия каузативна дія виражена експліцитно за рахунок аналітичної структури *hacer sonajear*. Натомість в перекладі з'являється сполучення *при кожному русі*, яке виступає в ролі каузатора, а сама аналітична структура відтворена дієсловом *побрязкувати*, тобто каузативні відношення в перекладі відтворені імпліцитно. У наведеному прикладі на вибір імпліцитного опису каузативної ситуації, перш за все, можуть впливати узусальні зв'язки.

Таким чином, одним із найчастотніших способів вираження каузативних відношень в іспанській мові є аналітичні конструкції. В українській мові подібних засобів позначення каузативності не існує, тому перекладач змушений вдаватися до ряду перетворень. Для подолання міжмовної асиметрії в перекладах застосовуються як лексичні, так і лексико-синтаксичні трансформації, а саме лексичні заміни з одночасним синтаксичним уподібненням, перифразування, лексико-синтаксична конверсія, використання фразеологізмів. Виявлено випадки, коли аналітична каузативна конструкція не відтворена в перекладі, що може визначитися узусом мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Большой испанско-русский словарь. Более 150 000 слов, словочетаний и выражений / Н.В. Загорская, Н.Н. Курчаткина, Б.П. Нарумова и др.; под ред. Б.П. Нарумова / Борис Петрович Нарумов. – 7-е изд., М. : Рус. яз.- Медиа, 2006.- 828 с.
2. *Бондарко А.В.* Понятійні категорії і мовні семантичні функції в граматиці. // Універсали і типологічні дослідження / Александр Владимирович Бондарко. – М. : Наука, 1974. – С.54-79.
3. *Гак В.Г.* Теория и практика перевода. Французский язык / В.Г. Гак, Б.Б. Григорьев / Владимир Григорьевич Гак. – М. : URSS, 2008. – 461 с.
4. *Гетьман З.О.* Теорія і практика перекладу з іспанської мови на українську : навч. посіб. / З.О. Гетьман, І.С. Орлова / Зоя Олексіївна Гетьман. – К. : Київський університет, 2010.– 223 с.
5. *Гомон Н.В.* Персоніфікація : перекладознавчі аспекти // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка / Київський національний університет імені Тараса Шевченка / Наталія Володимирівна Гомон. – К.,2010. – С. 40-43.
6. *Заубер Р.А.* Каузативная конструкция в испанском языке : Автореф. ... канд.филол.наук: 10.02.05. / ЛГУ им. А.А. Жданова . – Л., 1971. – 21 с.
7. *Иовенко В.А.* Лексико-грамматические трансформации при переводе высказываний каузативного смысла (на материале испанского и русского языков) / В.А. Иовенко // Тетради перекладача : Науч.-теорет. Сб / Валерий Алексеевич Иовенко. – М.,1987. – Вып. 22. – С. 57–65.
8. *Калустова О.М., Шиянова І.М., Танич К.А., Квасюк Н.Ю., Коломієць М.О.* Курс письмового перекладу. Іспанська мова / Ольга Михайлівна Калустова.- К. : Видавничий центр „Київський університет”, 2000. – 224 с.
9. *Карабан В.І.* Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В'ячеслав Іванович Карабан. – Вінниця : Нова Книга, 2004. – 576 с.
10. *Левицкая Т.Р., Фитерман А.М.* Теория и практика перевода с английского языка на русский / Тамара Васильевна Левицкая, Ада Моисеевна Фитерман. М., 1976. – 205 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ:

11. *Борхес Х. Л.* Безсмертний / Х. Л. Борхес; пер. з ісп. Ю. Покальчук // Всесвіт / Хорхе Луїс Борхес. –1976.– № 2 – С. 27– 37.
12. *Перес Гальдос Б.* Донья Перфекта. Роман. Сарагоса. Роман. Перекл. з ісп / Беніто Перес Гальдос. – К. : „Дніпро”, 1978. – 350 с.
13. *Села Каміло Хосе.* Вулик / Пер. з іспанської С.Ю.Борщевський / Каміло Хосе Села. – К. : KM Publishing, 2011. – 256 с.
14. *Borges J. L.* El inmortal / Jorge Luis Borges . – Режим доступу: <http://www.franklang.ru>
15. *Pérez Galdos B.* Doña Perfecta / Benito Pérez Galdós. – СПб.: КАРО, 2005. – 352 с.
16. *Cela Camilo José.* La colmena / Camilo José Cela. – СПб. : КАРО, 2008. – 448 с.

Стаття надійшла до редакції 17.06.13

Л. Макаренко, аспірант
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ВОСПРОИЗВЕДЕНИЕ В УКРАИНСКОМ ХУДОЖЕСТВЕННОМ ПЕРЕВОДЕ ИСПАНСКОЙ КАУЗАТИВНОЙ КОНСТРУКЦИИ HACER + INFINITIVO

Статья посвящена анализу перевода испанской каузативной конструкции hacer+Infinitivo на украинский язык. На материале оригинальных произведений испаноязычных писателей и их переводов проанализированы средства воспроизведения аналитической каузативной конструкции. Выявлены проблемы и основные закономерности передачи каузативных отношений.

Ключевые слова: перевод, каузативные отношения, асимметрия, аналитическая конструкция, лексические и лексико-синтаксические трансформации.

L. Makarenko, pgs.
Taras Shevchenko national university of Kyiv, Kyiv

REPRODUCTION OF SPANISH CAUSATIVE CONSTRUCTION HACER + INFINITIVO IN UKRAINIAN LITERARY TRANSLATION

The article deals with the analysis of reproducing of the Spanish causative construction hacer+Infinitivo. On the material of the original literary works of Hispanic authors and their Ukrainian translations the means of reproducing of analytical causative construction were analyzed, the basic laws and challenges of reproducing causativity were discovered.

Key words: translation, causative relation, asymmetry, analytical construction, lexical and lexical-syntactic transformations.

УДК 81.25.373

Л. Пишна, канд. філол. наук, доцент
Запорізький держ. інж. акад., Запоріжжя

МІЖКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Стаття присвячена міжкультурному аспекту, який є невід'ємно присутнім при перекладі фразеологічних одиниць. Розглядаються фразеологізми, в яких яскраво виражений національний компонент української або німецької культури. Аналізуються приклади, які не можуть бути правильно осмисленими без звернення до культурної своєрідності.

Ключові слова: номінація, еквівалент, реалія, міжкультурний аспект.

Питання перекладу фразеологічних одиниць сьогодні актуальне у зв'язку із зростанням ролі міжкультурною комунікації у суспільстві. Міжкультурний аспект є дуже важливим.